

ГРАФІКА БУКОВИНСЬКОЇ УКРАЇНИ ЯК МОДЕЛЬ НИЩЕННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ТОТАЛІТАРНОЇ СВАВОЛІ (1930–1950 РР.)

Анотація: В історії буковинського образотворчого мистецтва 1 пол. ХХ ст. можна виділити три періоди з відмінною історико-культурною ситуацією: до 1918 р., коли Буковина входила до складу Австро-Угорської імперії, з 1918 по 1940 р., коли територія краю була під владою королівської Румунії, та з 1940 р. — після приєднання Буковини до Радянської України. Процесам, що формували свідомість та підсвідомість буковинських художників, а також порівнянню мистецького життя до втручання радянської тоталітарної системи і після присвячене дане дослідження.

Ключові слова: Тоталітаризм, соціалістичний реалізм, радянське мистецтво, ідеологічна агресія.

Key words: Totalitarianism, socialist realism, Soviet art, ideological aggression.

Постановка проблеми. Уявлення про сприйняття радянськими «дослідниками» мистецького процесу 1930-х рр. на теренах Буковини можна скласти, зокрема, на основі однієї з небагатьох праць — видання «Розвиток культури Радянської Буковини» (1961), автор якої Н. Сирота характеризує так званий дорадянський період розвитку образотворчості краю єдиним абзацом: «Але в дорадянський період на Буковині з боку пануючих класів мало підтримку лише таке мистецтво, яке відповідало запитам експлуататорів. Радянська влада ліквідувала всі перешкоди, які раніше стояли на шляху розвитку справді народного образотворчого мистецтва» [1], не роблячи найменшої спроби проаналізувати культурне життя попереднього часу. Навряд чи можна погодитися і з твердженням, що «Образотворче мистецтво періоду румунської окупації представлено дуже бідно», як це подають «Нариси з історії Північної Буковини» [2]. Всупереч подібним оцінкам маємо констатувати, що творче життя 1 пол. ХХ ст. (до 1940 р.) вирізнялося динамічністю розвитку, наявністю в мистецтві регіону ознак багатьох тогочасних європейських стилів і напрямків, активні-

стю художнього середовища. Дане дослідження — спроба доведення тої шкоди, що заподіяв ідеологічний тиск на митців буковинської України після перемоги СРСР у Другій світовій війні. Робота виконувалася протягом 2005 року за планом Інституту проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. Отже *мета* запропонованого дослідження полягає у вивченні фактичного, мало відомого матеріалу про художнє життя однієї з найвіддаленіших територій України перехідного періоду від нерадянської до радянської ідеологічної доктрини. Відповідно *завдання* передбачає систематизацію та порівняльний аналіз мистецтвознавчих праць та мистецьких творів з точки зору проблем задекларованого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вклад основного матеріалу. Цей період мистецького життя Буковини вивчений і досліджений напрочуд мало. Професійно сьогодні мистецтво Буковинської України взагалі і графічну ланку культури регіону зокрема вивчає український мистецтвознавець Ірина Міщенко. Її перу належить переважна більшість матеріалів, що стосуються буковинської образотворчості, на які у даному дослідженні автор неодноразово посилається. Від радянських часів залишилися дослідження Н. Сироти та В. Симоненко, з якими автор не завжди погоджується, але які безмірно важливі у вивченні фактичного матеріалу. Згадки про мистецтво Буковинської України зустрічаємо в творчості Г. Островського, В. Цельтнера, А. Попової, М. Бовна, О. Голубця, а також у «Нарисах з історії українського мистецтва» в «Історії українського мистецтва». При написанні даної роботи автор користувався спогадами чернівецького художника Івана Холоменюка та конспектами лекцій 1973 року викладача Київського державного художнього інституту Петра Говді.

На відміну від Галичини, де доволі значну частину митців міжвоєнного часу складали емігранти з Польщі та Східної України, на Буковині працювали, здебільшого, художники місцевого походження, які отримали освіту в мистецьких академіях Відня, Мюнхена, Флоренції, Праги, Кракова, в приватних навчальних закладах Парижа. Серед тих, хто опинився в Чернівцях внаслідок революційних подій та Першої світової війни, можна назвати Г. Левендала та А. Кольніка.

Слід відмітити, що вже з кінця XIX ст. на Буковині існували непоодинокі мистецькі товариства: «Gesellschaft der Kunstfreunde in der Bukowina» («Товариство прихильників мистецтва на Буковині», 1895–1902), «Gesellschaft der Kunstfreunde in Czernowitz» («Товариство прихильників мистецтва в Чернівцях», засноване 1903 р.), «Gesellschaft der Kunstfreunde in der Bukowina» («Товариство прихильників мистецтва на Буковині», засноване 1912 р.), «Societăoii artistilor ei amicii artelor plastice din Bucovina» («Товариство художників і лю-

бителів пластичних мистецтв на Буковині», засноване 1932 р.). Згадані об'єднання влаштовували виставки, засновували школи, сприяли популяризації мистецтва. Проте, якщо в 1900–1920 рр. на виставках експонувалися не лише твори місцевих авторів, а й майстрів з найвідоміших європейських художніх об'єднань, зокрема, віденського «Сецесіону», представників різних земель Австро-Угорщини та інших країн [3], то протягом 1920-30-х рр. в Чернівцях, здебільшого, можна було побачити тільки роботи буковинських митців, за винятком нечисленних експозицій, таких, як виставка Об'єднання бухарестських художників (1935).

Особливостями культурного процесу в краї були не тільки невелика, порівняно зі Львовом, кількість художніх угруповань, а й те, що тут не існувало характерного для Галичини розмежування мистецьких об'єднань, в тому числі за національними ознаками та художніми уподобаннями, або ж подібне розмежування не мало суттєвого значення. В різноманітній за національним складом Буковині, незважаючи на державну політику румунізації та утискання українського елемента (1920–1930-і рр.), в художньому середовищі декларувалися принципи співіснування різних народів. Так, до складу останнього за часом дорадянського угруповання «Sociațiii artistilor și amicii artelor plastice din Bucovina», заснованого 1932 р. і очолюваного П. Вероною, входили німці, румуни, українці, євреї, поляки, а в правилах прийому творів на перший «Осінній салон» (1931) було підкреслено, що стати учасником виставки може будь-який буковинський автор, незалежно від національності, виду мистецтва та художніх переконань. В промові на честь відкриття цього «Салону» буковинський міністр та історик І. Ністор сказав: «Я радію, що тут люди перш за все можуть відчувати, що художники вільні від тих хвиль ненависті, які зараз накрили світ. Ми хочемо, аби ви з вашими прагненнями створювали мости, які зробили б можливим гармонійне співжиття всіх національностей в цій країні» [4]. Водночас художники, які вивчали мистецтво в навчальних закладах за межами Румунії, змушені були пройти нострифікацію, відмова від якої тягнула за собою звільнення з роботи.

Характерною для буковинського мистецтва міжвоєнних десятиліть була доволі значна кількість та розмаїття виставок. Серед них: виставки робіт А. Кольніка (1926), М. Топор-Гарновецької (1930), Я. Боронської, Г. Левендала (1933–1936); І. Константинович-Хайн (1929), експозиція живопису П. Верони, І. Константинович-Хайн та В. Загороднікова (1938); ретроспекція творів Е. Бучевського (1937); виставки чернівецьких графіків (1933–1935); експозиція ікон (1936) та ін. Численні експозиції декоративно-ужиткового мистецтва організовували культурно-просвітні об'єднання, зокрема, товариство «Жіноча громада» разом з «Чорноморе» та «Запороже» 1935 р. влаштовували в Чернівцях кон-

курс «Попис буковинської ноші», вони ж сприяли показу речей «домашнього промислу». Однак найпомітнішими стали загальні виставки буковинських авторів, так звані «Осінні Салони». На Буковині, де існувала давня традиція проведення крайовими товариствами митців щорічних виставок художників, «Осінні Салони» відбувалися в 1931–1935 рр.

За кількістю поданих творів (від 150 до 290 речей) та представлених на них митців (іноді більше 40) «Салони» не поступаються сучасним виставкам. На перший «Осіній Салон» (1931) пропонувалося подати на розгляд журі, яке очолював професор та художній критик Є. Похонцу, до семи робіт одного автора, виконаних олією, аквареллю, тушшю, темперою або вуглем [5]. Серед представлених в експозиції картин та малюнків переважали краєвиди, портрети, зображення актів, квітів, натюрморти, досить нечисленими були тематичні композиції та скульптурні твори.

За відсутності в Чернівцях виставкового залу художні експозиції розмішувалися в приміщеннях меблевого магазину (1931), Румунського дому (1932), фундації (1933), в залах Промислового музею (1935–1937). Тільки 1935 р. в Чернівцях у дворі Промислового музею було відкрито Дім художників, з майстернями для авторів, які не мали власних ательє [6].

Слід зазначити, що преса дуже активно висвітлювала мистецькі події — від коротких об'яв та анонсів про відкриття виставок до значних за обсягом оглядів. Критика «Салонів» мала, здебільшого, професійний характер, хоча зустрічалися й поверхові описи побаченого. Окрім подібних оглядів, в чернівецькій періодиці публікувалися роздуми про напрями сучасного мистецтва, з'являлися повідомлення про міжнародні експозиції. Найчастіше чернівецькі оглядачі писали про виставки таких буковинських авторів, як Г. Левендаль, Є. Максимович, І. Константинович-Хайн, Є. Ліпецький, П. Верона, А. Кольнік, в творчості яких, окрім традиційного академізму, були присутні прояви багатьох напрямків, характерних для європейської культури в цілому, зокрема, модерну, імпресіонізму та експресіонізму. Прикметно, що академічне малярство і графіка модерну співіснували в творчості тих самих майстрів (це особливо помітно в доробку А. Кохановської, Є. Ліпецького, П. Видинівського), а окремі ознаки мистецтва сецесії та експресіонізму зберігалися в графіці краю до кінця 1930-х років [7].

Характерним для згаданого періоду є виїзд багатьох буковинських митців за межі краю. Так, наприкінці 1920-х рр. переселилася до Торуні (Польща) А. Кохановська, 1931 р. до Парижа виїхав А. Кольнік, в 1937 р. переїхав до Бухареста Г. Левендаль. Проте справді масовою еміграція стала в 1940 р., перед приєднанням Буковини до Радянської України, коли за кордоном опинилася значна частина художників. Дехто з митців скористався можливістю залишити

край вже після встановлення радянської влади, як це зробив, зокрема, Є. Ліпецький, що виїхав до Німеччини у жовтні 1940 р., а 1944 р. емігрував до Румунії П. Видинівський. Наслідками цього явища стали руйнація мистецького середовища краю і виключення з історії буковинської культури імен багатьох неординарних художників, практично повна заміна митців з європейською освітою вихованцями радянських навчальних закладів, що були направлені на Буковину, як і в інші області Західної України.

Картину мистецького життя краю в 1940–1941 рр. можна відновити лише частково, оскільки збереглися тільки уривчасті відомості про цей період. Так, невідомий довоєнний склад і чисельність місцевого осередку Спілки радянських художників України, хоча про його існування говорить той факт, що окремим з буковинських митців, як от Л. Копельман, були прийняті до цієї організації в 1941 р. (після звільнення Буковини від фашистів їм довелося ще раз пройти процедуру прийому до Спілки). Натомість в архівах можна віднайти дані про утворення Товариства чернівецьких художників, до складу якого увійшли П. Видинівський, Л. Копельман, М. Криніч, К. Дзержик, І. Клігер, В. Вольфер, Б. Горн. Цілком ймовірно, що мова йде про одне і те ж об'єднання. У 1940 р. в Чернівецькому будинку народної творчості було створено мистецьку студію, в якій працював методистом-консультантом з живопису і скульптури відомий графік П. Видинівський.

Більш докладно висвітлений в документах післявоєнний період. В звіті про роботу Чернівецького відділу в справах мистецтв за липень-грудень 1944 р. повідомляється про утворення об'єднання художників і організацію майстерні, яка працює над виконанням замовлень державних та інших установ, та про підготовку до відкриття великої виставки буковинських митців [8]. В серпні 1944 р. було створено (за деякими відомостями — відновлено) студію «Художник Буковини», до складу якої входило 29 осіб. В одному з архівних документів зазначено, що «Наслідком творчої роботи студії явилась перша звітна виставка художників Буковини, яка відкрилась 23.11.1945. Студія готується до виставлення своїх робіт на республіканській виставці образотворчого мистецтва. Студія потребує систематичну допомогу з боку Спілки радянських художників України (організація філії спілки), а також в організації скульптурного цеху при студії» [9]. В 1946 р. експозиція творів художників Прикарпатського військового округу та буковинських митців демонструвалася в Чернівецькому окружному Будинку офіцерів.

В лютому 1945 р. відновило свою роботу Вижицьке училище прикладного мистецтва, в якому почали навчання 160 студентів.

В травні 1946 р. газета «Радянська Буковина» повідомляла: «Скульптор Б. С. Горн працює над пам'ятником генерал-майору Ф. А. Боброву, який буде

встановлено в чернівецькому парку Культури та Відпочинку... Скульптурний цех почав масовий випуск настільних бюстів та художніх фігурок» [10].

Серед художників, які працювали в Чернівцях протягом 1940–1950-х рр., необхідно згадати О. Киселицю (1912–1999), І. Холоменюка (1926 р. н.), Б. Купневського (1910–1995), П. Борисенка (1905–1993), І. Беклемішеву (1904–1988), Л. Копельмана (1904–1982), К. Дзержика (1888–1965), С. Хохалева (1916–1998), А. Тебенькову (1909–1976), В. Симашкевича (1907–1976), В. Симоненка (1921–1985), В. Санжарова (1927 р. н.), О. Плаксія (1911–1986), Я. Очеретька (1916–1996), Е. Нейман (1926–2003), В. Лассана (1923 р. н.), М. Криніца (1909–1973), М. Вілкова (1924–1992), Г. Васягіна (1928 р. н.), М. Смоліна (1923 р. н.), М. Советова (1910–?), М. Молдавана (1921–?), І. Клігера (1913–?), Д. Нарбута (1916–1998). Більшість цих митців, за винятком буковинців О. Киселиці, Л. Копельмана, К. Дзержика, М. Криніца, М. Молдавана та І. Клігера, опинилися в Чернівцях після війни. «За післявоєнний період загиб буковинських художників поповнився такими талановитими митцями, як П. Борисенко, Б. Купневський, В. Симашкевич, В. Монаков (насправді — В. Монахов. — О. Р.), І. Беклемішева та ін.» [11]. Серед останніх — і С. Хохалев, який приїхав до Чернівців за направленням Комітету у справах мистецтв в серпні 1945 р. В 1948 р. художником-постановником Чернівецького музично-драматичного театру став Д. Нарбут. Цікаво, що в повоєнний час художниками в чернівецькому театрі, як правило, працювали митці з інших областей України (ще в 1940 р. сюди переїхав О. Плаксій, а в 1947 р. — В. Лассан).

Чисельність буковинської організації Спілки радянських художників України зростала дуже повільно, в складі об'єднання переважали новоприбулі, а не місцеві художники. В 1948 р. в Чернівцях працювало близько 60 митців, з яких членами СРХУ були тільки 10 осіб. 1951 р. до її складу входили 13 художників, в 1958 р. — 14. В 1959 р. Спілка нараховувала 17 членів і кандидатів в члени (всі — безпартійні), в 1960 р. вона налічувала 22 члени і кандидати. Єдиною мистецькою, а, по суті, виробничою структурою, що функціонувала одночасно зі Спілкою, стало утворене в 1948 р. Чернівецьке кооперативне Товариство художників, до якого увійшли понад 50 митців. Проте, невідомо, як довго існувало це об'єднання. В 1957 р. «Спілка радянських художників України м. Чернівець» перейменована у Чернівецьке обласне відділення Спілки художників УРСР.

З метою забезпечення координації роботи художників і партійних органів в 1940-х рр. у Спілці було введено інститут уповноважених. В 1945 р. таким уповноваженим було призначено К. Дзержика, з січня 1947 р. ним став П. Борисенко.

Слід зазначити, що під пильним наглядом знаходилася і організація виставок, про що свідчить, зокрема, «Доповідна записка про організацію виставки

робіт Чернівецьких художників» від 9 червня 1948 р. В березні 1948 р. Спілку критикували за те, що за три роки не було проведено жодної виставки, а роботи художників носили грубо схематичний або символістський характер. Проте і надалі, на відміну від 1920–1930-х рр., загальні виставки буковинських авторів проходили раз на декілька років (в 1945, 1948, 1950, 1954, 1956, 1957). Разом з тим поступово збільшувалася кількість тематичних та персональних експозицій. Так, в 1949 р. в краєзнавчому музеї відкрилася виставка «Прикладне мистецтво Радянської Буковини», в 1955 р. до 100-ліття від дня народження І. Франка експонувалася графіка, в 1959 р. було організовано виставку творів І. Холоменюка та В. Санжарова «Перша бригада комуністичного труда м. Чернівці», в 1960 р. — експозицію до 90-ліття В. Леніна, відбулися виставки К. Дзержика (1955), І. Беклемішевої (1959), Д. Нарбута (1959), М. Смоліна (1960). Починаючи з III обласної виставки (1950), на якій було подано близько 400 творів, видавалися каталоги (як правило, без вступної статті), упорядниками яких в цей час, за браком мистецтвознавців, були самі художники. Контроль за діяльністю існуватиме і надалі. В доволі ліберальному 1959 р. в протоколі засідання правління Чернівецького осередку Спілки з'явилися рядки: «Правлінню необхідно суворо контролювати підготовку до виставок 1960 року. Необхідно кожного члена спілки і працюючих художників взяти під особливий контроль, допомагати, контролювати і консультувати» [12].

Важливою ознакою мистецького процесу 1950-х рр. стала організація в краї виставок робіт художників з інших областей України і республік СРСР, тематичних експозицій, відвідування Чернівців бригадами митців з Києва та Москви. В доповідній записці заступника начальника обласного відділу мистецтв Лейченка як одне з важливих завдань пропонувалося «Практикувати приїзди композиторів для творчих концертів, а також бригад радянських художників для творчої допомоги художникам Буковини» [13]. В залах краєзнавчого музею проходили виставки з фондів українських та центральних союзних музеїв, покази творів окремих митців. Так, в 1952 р. тут відбулася виставка ленінградського художника М. Моторіна, 1958 р. — харківського автора А. Чернова, в 1959 р. — львів'ян В. Савіна та А. Манастирського.

Активно впроваджувалося відкриття колгоспних галерей мистецтва, експонування виставок чернівецьких авторів у селах області. В 1959 р. подібні галереї були створені в Путильському районному Будинку культури та в Будинку культури колгоспу ім. Ватутіна с. Костичани Новоселицького району [14]. Вперше в 1947 р. було поставлене питання створення окремого художнього музею, в 1951 р. розроблено штатний розпис для нього. Щоправда, останнє, незважаючи на постійне, протягом десятиліть, обговорення питання, було здійснено тільки на початку 1988 р. Планувалося в 1952 р. створити і музей при-

кладного мистецтва, який згодом відкрився у Вижниці. В березні 1951 р. в с. Клішківці Хотинського району було проведено в подальшому традиційний захід — Тиждень культури.

Як і у Львові, окрім відновлення, а по суті, створення в повоєнний час чернівецького осередку Спілки радянських художників України, було переглянуто музейні колекції, значну частину мистецьких творів з яких віднесено до груп збереження, небажаних для показу. До подібних груп потрапили, зокрема, живописні портрети священників, урядовців, політичних та громадських діячів краю, парадні портрети членів королівських родин, роботи художників, які виїхали за межі СРСР.

Своєрідним виховним чинником для митців стали і пресові огляди, які часто, особливо в 1940-1950-х рр., вирізнялися підкреслено менторським тоном. Загальним місцем більшості журналістських оглядів, що підмінили собою професійну художню критику, стало звинувачення художників у створенні краєвидів, а не «суспільно значимих» композицій. Після відкриття III обласної художньої виставки в 1950 р. газета «Радянська Буковина» у статті «Художники Буковини в боргу перед Батьківщиною» писала: «Сам факт організації обласної виставки свідчить про те батьківське піклування, яке проявляють більшовицька партія і радянський уряд про художників області. Разом з тим, згадана виставка показала і істотні недоліки, яких допускають чернівецькі митці. До останнього часу ці помилки і недоліки не стали предметом більшовицької критики. Насамперед вражає вузькість та ідейна бідність тематики творів художників... Невже, крім осіннього рум'янцю та першого снігу художник нічого не бачить у нашому буйному і натхненному радянському житті?..» [15]. Відповідальність критика, на якій ще в 1930-х рр. наголошував один з буковинських мистецьких оглядачів Альбріх [16], було замінено на ідеологічну витриманість його висновків, а в публікаціях мова майже завжди йтиме тільки про тематику творів, а не їх мистецьке вирішення.

Суворі ідеологічна регламентація творчості призвела до того, що присутній в будь-якому історичному періоді «офіціоз» став домінуючим не тільки в замовних роботах, а й в експозиціях, перетворившись на обов'язковий елемент доробку практично кожного митця, втілюючись у численних творах ленінської, колгоспної та воєнної тематики. Остання присуття здебільшого в творчості художників-фронтовиків — графічні серії В. Симоненка, П. Борисенка, живописні полотна С. Хохалева, Б. Купневського. Характерним для цього часу є створення речей, вочевидь не відповідних історичній правді, проте ідеологічно «вірних» (Л. Копельман «Гуцули читають *Іскру*»). Так звана «сучасна тема» проявилася і в пейзажах, що стали своєрідною «індульгенцією» для митців, які не здатні були повністю перейти на засади нового методу. Можли-

во, саме тому з'явилися наприкінці 1940 — на початку 1950-х рр. такі загалом нехарактерні для І. Беклемішевої твори, як «Промивка лантухів на цукровому заводі», «Колгоспне стадо», «Ліс — новим будовам», «Тваринницька ферма» з постатями-стафажами. Подібне спостерігаємо і в творчості інших художників, в краєвидах яких природа стає мальовничим обрамленням для зображень доків та електростанцій. Характерним є і те, що людина, незважаючи на розповсюджені гасла, по суті, перестає цікавити художника як особистість, об'єкт психологічного дослідження, що відбилося, зокрема, і в назвах. Судячи з них, звертання до зображення певної особи необхідно аргументувати її соціальним статусом — «Портрет стахановки II текстильної фабрики т. Зелінської», «Портрет аспірантки медичного інституту т. Перепелиці» М. Висоцького та ін.

Протягом 1940–1950-х рр. на виставках з'являлися і цілком нові різновиди мистецьких творів. В експозиції 1956 р. можна було зустріти, наприклад, діорами З. Вольчика «Збір цукрового буряка» та «Посів кукурудзи» [17].

Прикметно, що навіть для митців, роботи яких критика 1930-х рр. визначала як «революційні маніфестації», підкреслюючи їх соціальну спрямованість (Л. Копельман), соціалістичний реалізм виявився надто вузьким, обмеживши коло робіт композиціями на «ленінську тему», портретами військових та передовиків, вміщеними в газетах карикатурами та заставками до свят, промисловими краєвидами. Водночас на теренах Буковини не відчувається відкритого протистояння авангардних течій та соцреалізму. Натомість можна говорити про поступове підпорядкування соціалістичному реалізмові всіх мистецьких проявів, що особливо помітно протягом 1950-х рр. Згодом ця тенденція дещо послабиться і «єдиний творчий метод» радянської образотворчості співіснуватиме з окремими зовнішніми ознаками художніх напрямів початку ХХ ст.

Висновки. Таким чином, мистецтво Буковини 1930–1950-х рр., як і в інших областях Західної України, вирізнялося винятковою активністю художнього життя 1930-х рр., наявністю в образотворчості краю найрізноманітніших мистецьких течій. В 1920–1930-х рр. на теренах Буковини почалося формування професійної художньої критики. Проте, культура краю мала і деякі відмінності. Так, мистецькі об'єднання створювалися тут не за художніми уподобаннями або національними ознаками, а за ознакою професійної приналежності, а контингент учасників виставок, як правило, обмежувався тільки буковинськими авторами. Протягом 1940–1950-х рр., після приєднання Буковини до Радянської України, відбулися значні зміни в культурному середовищі краю, внаслідок виїзду за кордон значної частини художників і направлення до Чернівецької області вихованців радянських мистецьких навчальних закладів та фронтовиків. На відміну від попереднього часу, коли буковинські художники мали змогу не тільки вчитися у відомих мистецьких центрах Європи, а й через

виставки, поїздки та друковані видання знайомитися з новими течіями, контакти з світовою культурою були практично перервані внаслідок майже повної ізоляції країни. Для зазначеного періоду характерною стала жорстка ідеологічна регламентація творчості, постійний суворий нагляд за діяльністю окремих художників та єдиної мистецької організації — Спілки радянських художників України, створення умов для якнайшвидшого впровадження і дотримання «єдиного творчого методу» радянського мистецтва — соціалістичного реалізму, який на десятиліття практично поглинув всі інші художні прояви.

Резюме

Искусству Буковины рассматриваемого периода (1930–1950) была характерна творческая активность участников процесса. Вместе с тем искусство довоенного периода резко диссонирует с официальным искусством, отсчет которого начинается с 1945 года. Отток художников старой формации в эмиграцию и появление новых имен в контексте образования черновицкого отделения Союза художников советской Украины обусловило и определило новый этап тоталитарного искусства украинской окраины.

Resume

A process participants' creative involvement was characteristic of Bukovina's Art of 1930–1950.

At the same time, a prewar period art has a harsh dissonance with official art which originated in 1945. New stage of the Ukrainian remote area totalitarian art was determined and formed by the old formation artists' mass emigration and appearance of new names in the formation context of the Soviet Ukraine Artist Union Department of Chernovzi.

Перелік митців, які брали участь у творчому процесі Буковини 1930–1950-х років

Пантелеймон Видинівський (1891–1978) — Віденська академія образотворчих мистецтв, історичні, батальні композиції, портрети, ілюстрації до творів О. Кобилянської та ін. (1920-ті).

Георг Левендаль (1897–1964) — Петербурзька академія мистецтв, театральні декорації, портрети.

Євзебій Лінецький (1889–1970) — Баварська академія образотворчих мистецтв у Мюнхені, Віденська академія мистецтв. Портрет, пейзаж, театральні декорації. Портрети діячів укр. культури та історії (О. Кобилянської, Т. Шевченка, Л. Кобилиці).

Артур Кольнік (1890–1972) — Краківська академія мистецтв, станкове малярство та графіка («Родина», «Дівчинка з ведмедиками»), книжкова ілюстрація (до байок Е. Штейнбарга, 1928).

Одарка Киселиця (1912–1999) — Празька академія мистецтв, чл. СХ з 1954, портрети, натюрморти. Мати-героїня.

Іван Холоменюк (1926 р. н.) — Київський художній інститут, Львів. інститут декор.-прикл. мистецтва, чл. СХ з 1961, «Тракторист товариш Князь», «У колгоспній кузні», «Колгоспний коваль», «Плотогони».

Борис Купневський (1910–1995) — Київський художній інститут, Ленінградська академія мистецтв, чл. СХ з 1946, «М.Горький у хворого В.І.Леніна», «Великі стратеги революції», «Свій майстер», «Після трудового дня».

Павло Борисенко (1905–1993) — Харків. худ. інститут, чл. СХ з 1938, фронтові малюнки, «Зустріч визволителів», «В університет», «О. Кобилянська читає «Кобзаря» селянам с. Димки», «Поздоровлення з високою нагородою», «Збирання цукрових буряків», краєвиди.

Ірина Беклемішева (1904–1988) — Київ. худ. інститут, чл. СХ з 1938, краєвиди.

Леон Копельман (1904–1982) — Академія мистецтв Флоренції, чл. СХ з 1941 (поновлений в 1945), чернів. і карпат. краєвиди, портрети передовиків та військових, плакат, карикатура.

Корнелій Дзержик (1888–1965) — «Гуцул з трембітою», «Перший колгоспний сніг», «Полонина», «Колгоспний сад».

Сергій Хохалев (1916–1998) — Сімферопольське училище ім. М. Самокиша, чл. СХ з 1946, краєвиди, «Лісосплави на Пруту».

Антоніна Тебенюкова (1909–1976) — Київ. худ. інститут, чл. СХ з 1945, скульптури «Червоногвардієць», «Жертви фашизму».

Володимир Симашкевич (1907–1976) — Харків. худ. інститут, чл. СХ з 1946, «Портрет ланкової М. Микитей», «Портрет знатної доярки тов. Зубік І. Д.».

Володимир Симоненко (1921–1985) — Одеське худ. училище, чл. СХ з 1967, портрети, «Заклик до братання».

Володимир Санжаров (1927 р. н.) — Львів. інститут декор.-прикл. мистецтва, чл. СХ з 1961, портрети ланкових М. Кошмарик, А. Молдован, стахановки М. Бузиан.

Олександр Плаксі́й (1911–1986) — Харків. худ. інститут, чл. СХ з 1959, театр. Художник.

Яків Очеретко (1916–1996) — Харків. худ. інститут, Київ. худ. інститут, чл. СХ з 1949, темат. композиції «Олекса Довбуш», «Лук'ян Кобилиця», «Лісослав на Черемоші».

Еллаїда Нейман (1926–2003) — Одеське худ. училище, чл. СХ з 1960, краєвиди «На Буковині», «Колгоспна пасіка».

Валентин Лассан (1923 р. н.) — Батумський худ. технікум, чл. СХ з 1964, театр. Художник.

Мориц Криніц (1909–1973) — Берлінська академія мистецтв, чл. СХ з 1947, портрети передовиків та військових, краєвиди.

Михайло Вілков (1924–1992) — Одес. худ. училище, чл. СХ з 1970, темат. комп. «Чабан в горах».

Григорій Васяїн (1928 р. н.) — Харків. худ. інститут, портрет, пейзаж, чл. СХ з 1961, «Берегометський ДОК», «Електростанція».

Микола Смолін (1921 р. н.) — Харків. худ. інститут, чл. СХ з 1964, темат. композиції «Перші мазки», «Земля буковинська».

Ігнац Клігер (1913–?) — Паризька школа мистецтв, чл. СХ з 1947, «Піонерка», «Ольга Кобилянська».

Данило Нарбут (1916–1998) — театр. художник, автор етнографічної серії з зображенням костюмів Буковини.

1. Сирота Н. Розвиток культури Радянської Буковини. — Станіслав, 1961. — С. 101.
2. Нариси з історії Північної Буковини. — К., 1980. — С. 313.
3. Міщенко І. Діяльність мистецьких об'єднань на теренах Буковини у 1895–1910-х роках (За матеріалами Державного архіву Чернівецької області) // Вісник Львівської академії мистецтв. — Вип. 11. — Львів, 2000. — С. 51–62.
4. Міщенко І. Осінні салони в Чернівцях // Матеріали IV Буковинської Міжнародної історико-краєзнавчої конференції. — Чернівці, 2001. — С. 412–415.
5. Міщенко І. Осінні салони в Чернівцях // Матеріали IV Буковинської Міжнародної історико-краєзнавчої конференції. — Чернівці, 2001. — С. 412–415.
6. Міщенко І. Мистецьке життя Буковини (1900–1940 рр.): Спроба реконструкції за публікаціями в періодичних виданнях краю // Чернівецький обласний художній музей. Річник. Рік I. 2002 рік. — Чернівці, 2003. — С. 7–18.
7. Міщенко І. Буковинська графіка першої половини ХХ століття (до 1940 р.) // Мистецтвознавство України. — Вип. 3. — К., 2003. — С. 43–46.
8. Державний архів Чернівецької області. — Ф. Р-16. — Оп. 1. — Спр. 10.
9. Там само. — С. 5–6.
10. Дугаєва Т., Міщенко І. З хроніки художнього життя. 1940–1998 // Митці Буковини: Енцикл. довід. / Авт.-упоряд. Т. Дугаєва, І. Міщенко. — Чернівці, 1998. — Т. 1. — С. 8.
11. Сирота Н. Розвиток культури Радянської Буковини... — С. 102.
12. Дугаєва Т., Міщенко І. З хроніки художнього життя... — С. 10.
13. Там само.
14. Сирота Н. Розвиток культури Радянської Буковини... — С. 103.
15. Дугаєва Т., Міщенко І. З хроніки художнього життя... — С. 9.
16. Міщенко І. Мистецьке життя Буковини (1900–1940 рр.)... — С. 7–18.
17. V обласна художня виставка: Каталог / Упоряд. В. Симоненко. — Чернівці, 1956.